

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание“

Academic Publishing House "Talent"
University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Академично издателство „Талант“
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

RESEARCH AND MARKETING ANALYSIS OF OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF TOURISM IN BRATSIGOVO AND PESTERA

Snezhana Ivanova

University of food technologies - Plovdiv

Keywords:

*anthropogenic resources investigation
cultural - historical tourism
tourist consumption
ecological tourism
rural tourism*

Abstract

The paper examines the nature, characteristics and importance of tourism. The characteristics and conditions of tourism in Bulgaria are revealed. The resource base for development of different types of alternative tourism in the municipalities Bratsigovo and Pestera is studied and their degree of use. The attitudes of visitors and residents of municipalities Bratsigovo and Peshtera regarding their development as destinations for ecological, rural, mountain and cultural and historical tourism are investigated. Analyses and recommendations for the development of these types of tourism in municipalities Bratsigovo and Peshtera are presented. An assessment of the impact of the combination of these types of tourism on tourists and residents of both municipalities is made.

МАРКЕТИНГОВО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНИТЕ БРАЦИГОВО И ПЕЩЕРА

Снежана Иванова

Университет по хранителни технологии - Пловдив

Ключови думи:

*антропогенни ресурси
анкетно проучване
културно - исторически туризъм
селски туризъм
екологичен туризъм
туристическо потребление*

Резюме

В разработката са разгледани същността, характеристиката и значението на туризма. Разкрити са особеностите и предпоставките на туризма в България. Проучена е ресурсната база за развитие на различни видове алтернативен туризъм в общините Брацигово и Пещера и тяхната степен на използване. Изследвана е нагласата на посетители и жители на общините Брацигово и Пещера за развитието им като дестинации за екологичен, селски, планински и културноисторически туризъм. Извършен е анализ и са направени препоръки за развитието на тези видове туризъм в общините Брацигово и Пещера. Направена е оценка за влиянието на комбинацията от тези видове туризъм върху туристите и жителите на двете общини.

1. Въведение

В световен мащаб туризмът се явява като най-бързо развиващата се икономическа дейност и като най-големият източник на приходи от износ. Той е водещ сектор в политиката на Европейския

съюз и на Република България като целта е конкурентоспособността му да бъде на световно ниво чрез създаване условия за съхранение и поддържане на природното и културно-историческо наследство, баланс на

икономическата активност и природосъобразния начин на живот, иновации в технологичен аспект, обмен на добри практики. Туризмът се определя като приоритетен отрасъл за стопанството на нашата страна. Изследванията обаче доказват, че големият потенциал на България в това отношение все още не е използван пълноценно. Поради преобладаването на морския туризъм в българския туристически продукт се наблюдават силно изразена териториална неравномерност, както и силно изразена сезонност. Световните тенденции сочат все по-силно нарастващо значение на т.нар. алтернативен туризъм (АТ), който се отличава с редица предимства:

- сравнително равномерно териториално разпределение;
- сравнително слабо изразена сезонност;
- използване на широка гама разнообразни туристически ресурси;
- предлагане на разнообразни туристически продукти;
- положително отношение на туристите към местната общност, като уважават нейната самобитност и се стремят да я запазят;
- стремеж към запазване на естествената природна среда;
- съгласуваност с принципите за устойчиво развитие;
- реализираните приходи остават за местната общност.

Надеждите са чрез АТ да се преодолеят някои от класическите недостатъци на масовия туризъм, които се наблюдават у нас. Очаква се това да допринесе за подобряване на териториалната структура, понижаване влиянието на сезонния фактор, усвояване на туристическия потенциал и във вътрешността на страната.

Във връзка с тези особености алтернативният туризъм се оказва особено подходящ за територии като общините Брацигово и Пещера, разположени в Западните Родопи. Това е причината да направим изследване, да представим в настоящата разработка културата и историята на общините Брацигово и Пещера и да прогнозираме бъдещото им като общини на туризма, които могат да предложат много на своите гости.

Цел и задачи на проучването

Настоящата разработка има за цел:

Да се проучат възможностите за развитие на туризма в общините Брацигово и Пещера. Да се представи туризмът, развиващ се в двете съседни общини и да се изтъкнат неизползваните възможности за разрастване на предлаганите туристически услуги, включвайки досега развитите видове туризъм и нови алтернативни форми на туризъм, което ще доведе до още по-ефективна туристическа дейност в региона. Да се обърне внимание на съществуващите възможности със

средствата на рекламата и на връзките с обществеността.

Задачи:

- да се посочат корените на общините в древността, сегашното им развитие и тенденции за в бъдеще;
- да се проучат достъпността и състоянието на ресурсите;
- да се проучи адекватността на съществуващата нормативна база;
- да се проучат посещаемостта и легловата база;
- да се направи маркетингов анализ на съотношението бизнес, потребители и местно население към туризма;
- да се покажат големият туристически потенциал на общините, възможностите за туризъм и недостатъчното им използване;
- да се покажат някои съвременни световни тенденции в развитието на туризма с оглед прилагането им в общините.

На базата на нашите проучвания да се формулират изводи и да се предложи програма за реализация на развитие в маркетинговото изследване, постановки за развитието на туризма в общините, като се обърне внимание на нуждата от политика на местните власти за развитие на туристическия бранш в съответствие и с националната политика в тази посока.

Въведение

Изучаването и анализът на туризма са от съществено значение за неговото бъдещо положително развитие. Като понятие за туризма са дадени множество определения, които рядко се различават смислово. Най-добрата представа за същността на туризма дава широкопризнатата дефиниция на Матисън и Лол от 1982 г. (Мария Воденска, „Въведение в туризма“). Тя гласи: „Туризмът е временното движение на хора извън тяхното нормално местоживее и месторабота, дейностите, осъществявани при престоя в тези места и съоръженията, създадени за задоволяване на техните нужди“. Световната организация по туризъм предлага следното определение - „Дейностите на хора по време на престоя им на място извън постоянното им местоживее за период, по-кратък от година, свързани с развлечения, бизнес и други цели“.

Туризмът, признат за една от най-динамичните сфери на бизнес в света, засяга всички сфери на обществения живот и е една от трите взаимосвързани световни индустрии, които движат икономиката: информационните технологии, телекомуникациите и туристическата индустрия. Те влияят пряко върху интелектуалното развитие, рекреацията и свободното време в съвременното цивилизовано общество.

Според прогнозите на Световната туристическа организация (WTO) в близко бъдеще туризмът ще

се развива стабилно. Очаква се международните пътувания да достигнат над 1.5 милиарда до 2020 година. Тези предположения се основават от една страна на включването на нови територии и население в туристическите пътувания, от друга – на нарастващите доходи и социални придобивки на населението във високоиндустриализираните страни, от трета – от все по-засилващата се тенденция към кратки, но по-чести пътувания през годините. Друга тенденция, чието проявление характеризира съвременното туристическо развитие, е туристическото предлагане значително да превишава туристическото търсене. Това води до изостряне на конкуренцията на международния туристически пазар, намаляване на цените и повишаване значението на качеството в туристическото обслужване.

Тенденция в световен мащаб е и ръстът на вътрешния туризъм. Това е още твърде далеч от условията на развитие в България, където вътрешният туризъм е с много малък относителен дял. Увеличаването на обема и разнообразието от потребности и рекреационно-туристически дейности е причина за все по-нарастващата диверсификация на туристическото търсене и последваща диверсификация на туристическите продукти и туристическото предлагане като цяло. Наблюдава се и промяна в същностните характеристики на самите туристи. Появяват се нови или повишени изисквания от тяхна страна, свързани с качеството на обслужването, предлаганата информация, състоянието на туристическите обекти или ресурси. Повишава се и интересът към различните културни паметници, както и към местния начин на живот, история, традиции и обичаи. Това води до промени в динамиката на туристическото предлагане и развитие.

Друга наблюдавана тенденция е екологизацията на туризма. Наблюдава се повишен интерес към практикуване на рекреационно-туристическа дейност в екологично чиста природна среда, към ползване и консумация на екологично чисти продукти. Повишава се и търсенето на различни видове туризъм – селски, „зелен“, екологичен. Положителният аспект на екологичното значение на туризма се конкретизира в създаването на защитени територии, екологично възпитание на подрастващите и младежите в опазване на природата, повишаване на екологичното съзнание на туристите и населението на туристическите дестинации и др.

Една от най-важните тенденции в съвременното развитие на туризма е повишаване на качеството на туристическото обслужване и оптималното му съчетаване с разумни цени. В този смисъл туристическите пакети с такива характеристики са най-печеливши и търсени на туристическия пазар.

Според прогнозите през 2020 г. туризмът ще осигурява над 550 млн. работни места. По статистически данни за 83% от страните в света туризмът е един от петте най-важни източника на доходи и от изключително значение от гледна точка на заетостта на трудоспособното население. В личен план, пътуванията, които хората предприемат, често обогатяват тяхната езикова, познавателна и социална култура.

Туризмът придобива все по-голямо значение и за социално-икономическото развитие на България. През последните години се утвърждава и като работещ и развиващ се отрасъл. Делът му в брутният вътрешен продукт нараства, увеличават се приходите и валутните постъпления от туристическа дейност.

Това, на което залагат институциите, имащи отношение към туристическия бизнес, е развитието на специализираните видове туризъм – екотуризъм, културен, селски, спа и други.

В общините Пещера и Брацигово имат възможност да се развиват следните видове алтернативен туризъм – селски, лечебен, културен, религиозен, еко туризъм, ловен, спортен, развлекателен и маршрутно-познавателен. За тази цел направихме проучване за наличните ресурси в двете общини след характеристика на алтернативните видове туризъм.

История, местоположение, селища и население на община Брацигово

Община Брацигово заема територия от около 221 кв. км. Според физикогеографското райониране на България общината попада в Западнородопската област на Осоговско-Родопската зона. Граничи с общините Кричим, Пещера, Батак и Девин. С тях я свързват асфалтирани пътища от републиканската пътна мрежа, а с Пловдив и Пещера - и ж. п. линия. Най-високите ѝ части са източните склонове на рида „Къркария“ с добре изразено северно-южно направление и северните склонове на Баташката планина със западно-източно направление. Между тях е врязана долината на р. Стара и нейните притоци, включително р. Равногорска и р. Умишка. Територията на общината е разположена между 300 м и 1400 м надморска височина. В сегашните си граници общината съществува от 1978 г.

Общината има 7 населени места с общо население 9 648 жители: гр. Брацигово - 4146, с. Бяга – 1444, Жребичко - 80, Исперихово - 1946, Козарско - 956, Равногор - 605, Розово – 471.

По териториална близост и транспортни комуникации населените места в общината могат да бъдат групирани в три групи:

- а) Исперихово, Козарско, Жребичко;
- б) Брацигово, Бяга, Розово с летовище „Розовски връз“;

в) Равногор с летовище „Атолука“ Писмени исторически документи доказват съществуването на гр. Брацигово от XVI век. Той е продължител на опожареното и унищожено селище Преврен. При различни строителни работи в града и околностите му са намерени доказателства, според които тези места са били обитавани от траки и славяни - монети от Филип Македонски и Юстиниан II, бронзова статуетка на богинята Атина Палада, римски път.

През XVII век в Брацигово са преселени българи от Неврокопско, за да работят в рудниците (с развити занаяти). Особено умение проявяват брациговчани в строителството, създавайки собствена Брациговска архитектурна школа. В края на XVIII век идват и преселници от Костурско (Македония).

В 1831 г. е открито килийно училище, а през 1848 г. отваря врати ново взаимоспомагателно училище със светско обучение. Последователно се откриват девическо и класно училище. Постепенно Брацигово се превръща в крупно родопско селище с трайни следи в архитектурния облик на много селища от Балканския полуостров.

Под ръководството на Васил Петлешков през 1874 г. е създадено народното читалище „Трендафил“, превръщайки се във втори просветен център в града. Следващата година е основано и първото женско дружество „Надежда“. И тук Априлското въстание започва (21 април 1876 г.) с възторг и надежда. Въпреки изключително добрата военна организация, силите са неравни и след 18 дни на отчаяна съпротива революционният комитет сключва примирие с Хасан паша. Напразни са надеждите за оцеляване. Турците не удържат на дадената дума и започват масов терор в градчето. Сто четиридесет и един въстаници са избити, 252 са заточени в Анадола. Заловен е и

ръководителят на въстанието в Брацигово - Васил Петлешков. В началото на януари 1878 г. Брацигово посреща свободата.

Курортно селище Атолука - име, звучащо като индианска местност, се намира в Западните Родопи и на картата съществува с името Васил Петлешков. То се намира на четири километра от с. Равногор, в регион, в който са и историческите градове от Априлското въстание Батак, Брацигово (16 км), Перушица. През 1948 г. местността е призната за курорт от национално значение, след което започва застрояването му. Той се намира на 1450 м надморска височина. На територията му са построени 430 вилни постройки и една почивна станция. Чистият въздух, лятната прохлада и невероятно красивата природа на летовището го правят предпочитано място за отдих и туризъм на много граждани, чийто брой през активния сезон достига до 5000 души.

Село Розово се намира в планински район. Старото име на селото е било Чанакчиево. Името на селото идва от розите, които жителите му засаждат през време на Втората световна война.

На 7 км от село Розово се намира местността „Розовски врз“. Нарича се така, поради факта, че там се събират много води, които с подземни тунели се отвеждат до микроязовир над селото, наричан от местните „Гювеча“, поради специфичната си форма. Това е предпочитано място за отдих от много туристи през зимата и лятото, поради кристално чистите въздух и вода и девствената природа. Температурата на водата в района целогодишно е 10 градуса. Летовище "Розовски врз" е на 1200 м надморска височина със 130 вилни сгради с общ капацитет на летовището 1000 души То е с потенциал за развитие на риболовен и ловен туризъм.

Фиг. 1. Летовище „Васил Петлешков“ - старо наименование „Атолука“

История, местоположение, селища и население на община Пещера

Едно малко кътче от земния рай, наречен България, е община Пещера, простираща се от изток на запад в полите на Родопите на надморска височина от 450 до 1350 метра. Общината граничи

на север и северозапад с община Пазарджик, на запад – с община Ракитово, на юг и югозапад – с община Батак, на изток – с община Брацигово. Разстоянието до София е 140 км, а до Пловдив – 45 км. Община Пещера е разположена в подножието на незначителните по височина

северозападни склонове на Западните Родопи, сред живописна котловина на площ 135.4 кв. км. Град Пещера е център на общината, в която влизат и селата Радилово и Капитан Димитриево. Общият брой на населението е 18899 души, от които 16746 живеят в Пещера, 1385 – в Радилово и 768 – в Капитан Димитриево.

По дефилето на пещерската Стара река минава пътят, който свързва общината на изток със селата Бяга, Исперихово, Ново село и град Пловдив, на югоизток с град Брацигово, а на запад - с градовете Батак, Велинград и Доспат и язовирите "Батак", "Беглика", "Широка поляна", "Доспат".

Град Пещера е селище с твърде стара и интересна история. Най-ранните човешки следи датират от епохата на неолита. Откритите находки дават основание на изследователите да заключат, че през бронзовата епоха пещерите Снежанка и Юбилейна са били обитаеми. В продължение на хилядолетия този край е обитаван от тракийското племе беси, изпитало влиянието на римляни и византийци.

Възникването на селището в пещерската котловина е станало през втората половина на IV век пр. Хр. Най-трайно е взаимодействието по-късно на трите етноса: траки, българи и славяни. Свидетелство за това са откритите останки в околностите от хилядолетна култура — кюпове с обгорено жито, строителни материали, оръжия, оръдия на труда, монети, накити, култови предмети, саркофази, останки от калдъръмени пътища, мостове, останки от крепостите Киево кале, Перун, Тъмра, Св. Никола, Св. Петка и др. Няколко са предположенията за името на град Пещера, но надделява това от пещерите в околностите. Най-ранният писмен документ за съществуването на селището под името Пещера е от 1479 година.

Във възрожденската епоха е извършено огромно строителство на църкви, мостове, чешми, къщи, училища от майсторите на пещерската архитектурно-строителна школа. Тясно дело са монументалните църкви „Св. Димитър“, „Св. Петка“ и „Св. Богородица“ и часовниковата кула в гр. Пещера.

Първото светско българско училище в Пещера е създадено през 1848 г., а читалището „Надежда“ - през 1873 г. Изтъкнат възрожденски учител е Спас Зафиров — учител на Иван Вазов, Христо Ботев и Васил Левски, баща на българския генерал Атила Зафиров.

Село Радилово отстои на 14 километра от областният град Пазарджик и 6 километра от общинския град Пещера. Разположено е на един скат в полите на планината Родопи на леко наклонена на североизток неравна площ.

Надморската височина на селото е 406 м. От изток и север селището е открито, а от запад е оградено с високи каменисти местности. През землището на селото извираят и текат две рекички - Джурковица или Пишманка и Бяла река.

Село Радилово има далечно минало. Тук са се кръстосвали важни пътища в древността, преминавали са много народи, които са оставяли следи от своя живот и култура: древни могили, градища, стари пътища, друмове, стари черковища, гробници, много оръдия на труда и оръдия от камък, мед, бронз, желязо, монети и всякакви други произведения на човека, обитавал някога нашите земи. С името Радилово селото е известно от края на XV век и началото на XVI век, носещо името на овчаря дядо Ради, който успял да върне останалите живи хора след опожарението на селото и приселници от Македония да се заселят по брега на река Джурковица. Населението на селото е чисто българско, няма етноси. Трудоспособното население е 60% от общото население. 10% от тях работят в селото, а останалите 30% - в градовете Пещера и Пазарджик. 20% е безработното население в селото. 40% от населението са пенсионери. Географското положение на селото не позволява развитие на фермерство. Работещите предприятия са: дърводелски цех, сушилни за билки, гъбарски цех, обувен цех, металообработващ цех. Частният бизнес е свързан с търговия на хранителни стоки и ресторантьорство.

Село Капитан Димитриево е в състава на Област Пазарджик. Намира се на 15 км от град Пазарджик, на 5 км югозападно от шосето Пазарджик—Велинград. То е разположено в последните гънки на Родопите, с лице към юг. Отвсякъде е заобиколено с голи незалесени склонове, наричани от местните жители „чалове“. През центъра на селото минава малката рекичка Пишманка.

Местоположението на двете общини е достъпно и е подходящо за развитие на туристическия сектор, приоритетно както за вътрешния, така и за външния пазар. Особеностите на природата са благоприятни и имат потенциал да бъдат развивани в различни насоки – от ловен до селски туризъм. Няма екстремни колебания на климата, което създава предпоставки за практикуване на различни видове туризъм – целогодишно. Разнообразният релеф и пещерните образувания са атракция, която е типична за региона, като условията предпоставят развитието на природно-познавателен и пещерен туризъм.

Фиг. 2. Карта на общините Брацигово и Пещера

Горският фонд на община Пещера възлиза на 7 309,7 ха от територията на общината. От тях 6 292,3 ха са общинска собственост. Стопанисването на горите е възложено на ДЛ – Пещера. От общата площ горите със специално предназначение са следните:

- I. Защитни гори и територии - 1 446,8 ха;
- II. Рекреационни гори и територии - 2 076,2 ха;
- III. Защитни и природни територии - 2 837,0 ха;
- IV. Други - 821,9 ха.

На територията на летовище „Свети Константин“ се срещат следните видове лечебни растения: червен и жълт кантарион, риган, мащерка, черна боровинка, пелин, малина, къпина, шипка, змийско мляко, мъжка папрат, подбел, маточина, трънка, магарешки бодил, липа, люляк, дъб, божур, дрян, лайка, коприва, бял равнец, жълт равнец, иглика, бъз черен, бъзак, зайча сянка, живовляк, хвощ, горска ягода, бръшлян, лопен, леска, смрадлика и др. видове.

Богатото разнообразие на флора и фауна в общините е предизвикателство за проучвателни експедиции за по-обстойно проучване и за туристически любители на природата през всички сезони на годината. При нарастващите темпове на

урбанизация в локален и световен мащаб трябва да се отбележи атрактивността на региона от гледна точка на запазеността на природата и биоразнообразието. Тази ценност би могла да привлече международни туристи предвид наличните ресурси, даващи възможност за развитие на екотуризъм. Налице са условия, които предполагат и развитие на нестандартни специализирани видове туризъм като билкарство. Равногор е селище, запазено откъм природни дадености и според изследване на НАСА е най-екологично чистият район на Балканите, като голяма част от земите му попадат в „Натура 2000“. Летовище „Розовски врз“ е предпочитано място за отдых от много туристи и през зимата, и през лятото, заради кристално чистите си въздух, вода и девствената природа.

В Община Пещера контролните измервания на емисиите в атмосферния въздух са периодически и се извършват от лабораторията на РИОСВ гр. Пазарджик и от МАС на РИОСВ гр. Пловдив в определени пунктове. Извършени са замервания по показателите общи въглеродороди, въглероден оксид, озон, сериен диоксид и летливи органични съединения /ЛОС/.

Село Равногор

Бековите скали

Тракийско съкровище

Резултатите от изследването показват, че за този период няма завишение на стойностите по посочените показатели. Въздухът се замърсява при частични /случайни/ изпускания на пречиствателните съоръжения на "БИОВЕТ" АД, от преминаващите през града МПС, от изгарянето на дърва, въглища, нафта и др.

За селата Радилово и Капитан Димитриево замърсяването е нищожно и е в границите на допустимите норми.

Екологичното състояние на общините Брацигово и Пещера дава всички предпоставки за развитие на туризма, тъй като липсват лоши показатели. Като място за отдых и желана дестинация за природолюбителите за местността е важно да акцентира на екологичната си запазеност като нейно предимство и да я опази за бъдещи периоди. При разработване на стратегиите за динамизиране на търсенето на туристически продукти трябва да се предприемат съответните превантивни мерки за опазването на околната среда, като се цели да се запази имиджа на района като екологично чист.

Районът е водоснабден с различни водоизточници и предлага условия за любителите на риболова и водните спортове. На територията на общините има значително разнообразие на дивеч, флора и фауна. Налице са всички условия за развитие на екотуризъм и ловен туризъм, който има добри традиции в района.

Ресурси от историческо, културно и религиозно значение в община Брацигово

Община Брацигово има богато културно-историческо наследство. На територията ѝ има много веществени доказателства, оставени от траки, римляни, славяни и българи. Най-

значителните са римските мостове край с. Розово и с. Жребичко; крепостта

Ватрахокастрон от 12 век. Останки от тази крепост са запазени и днес в месността „Тъмра“ на 3 км. западно от Брацигово. Камбанарията в Брацигово е ярък пример за майсторството на брациговските строители. Тя е на най-високата самостоятелна камбанария на Балканския полуостров, построена през 1884-1886 година от Иван Драгов. Цялата височина на камбанарията е 28,61 метра /38 аршина/, разпределена е на 4 етажа в съотношение 3/2/2/1. Оборудвана е с две камбани и часовник. Историческият музей е поддържан и има експозиции, обхващащи периодите на Възраждане, нова и най-нова история. Етнографският музей „Къневата къща“ е с налична експозиция в няколко направления "Земеделие", "Дърводобив", "Занаяти". Показани са с фотоси и оригинални инструменти обработката на земята, извършването на розопреработването в 150 гюлпани /розоварни/, тъй като в миналото маслодайната роза е заемала големи площи обработваема земя не само в Брацигово, но и в селищата Розово, Козарско, Бяга. Изложени са части от бичкиджийниците, съществували по рекичките около града, а също и инвентар от кацарски работилници. Други забележителности са Петлешковата къща, Поповата къща, църквата „Св. Йоан Предтеча“, читалище „Васил Петлешков“ с много богата материална база и голяма театрална зала с 404 места, с уникална акустика дължаща се на вградени в стените ѝ глинени гърнета. Камерната зала е със 150 места, репетиционни, гримьорни, библиотека с три отдела - детски, справочен и художествен.

Община Брацигово

Могилите в с. Равногор са с тракийски произход. Тук е най-голямата куполна тракийска гробница в България - некропол от 18 могили. След отстраняване на могилния насип са разкрити две

Читалище Васил Петлешков

ями, вкопани в скалата под могилата. В първата очевидно е горял огън, който почти напълно е унищожил комплект за конска сбруя - юзда, сребърни и бронзови пластини за украса. В другата

яма е намерен добре запазен втори комплект, състоящ се от юзда, сребърни мъниста, начелник и седем кръгли апликации от сребро с позлата. Предметите най-вероятно са изработени в края на III - началото на II в. пр. Хр.

Изображенията върху апликациите се отличават със своя реализъм и одухотвореност и имат висока художествена стойност. Шест от тях представляват три двойки нееднакви бюстове на древногръцките богини Атина, Артемида и Нике. На седмата апликация е скулптирано крилато тракийско божество, загърнато в животинска кожа, с бръшлянови клонки на гърдите и венец на главата.

Ресурси от историческо, културно и религиозно значение в община Пещера

Територията на общината е населена от най-дълбока древност. Най-ранните човешки следи датират от епохата на неолита. Свидетелство за това е праисторическата могила "Банята" край с. Капитан Димитриево. Разкопките в тази могила, проведени през 1998-1999 г., организирани от Историческия музей в Пещера под ръководството на проф. Васил Николов – зам.-директор на Института по Археология към БАН, доказват, че територията на общината е обитавана от най-старите земеделци и скотовъдци в Югоизточна Европа и съществуването на една материална култура отпреди 8 000 години. В продължение на хилядолетия този край е обитаван от тракийското

племе беси, изпитало влиянието на македонци, римляни и византийци.

Крепостта "Киево кале" представлява останки от тракийска крепост от желязната епоха. Крепостта "Перун" е разположена на връх "Перун" с площ от около 0.5 декара и е от края на бронзовата епоха. Крепостта "Тъмбра", която се намира в местността "Тъмбра" южно от Пещера, е от късната античната епоха. Други крепости са "Жаба крепост", "Гагово дере" (малка стражева крепост от желязната епоха), крепостта и църквата "Св. Никола" – тракийска крепост от началото на желязната епоха, която се намира на 2 км северозападно от Пещера, Римският мост – на 3 км. източно от Пещера.

Крепостта „Перистера“ е единствената крепост от такъв тип у нас. Нейното име - Перистера, означава гълъб, гълъбово място, разположена на хълма "Св. Петка".

Късноантичната и средновековна крепост „Перистера“, притежава уникално планировъчно решение на фортификационната система – външна крепостна стена и цитадела, вътрешно укрепление с резиденцията на кастрофилакса. Разкрити са следи от мегалитно светилище на тракийското племе беси на върха на хълма. Около него през четвърти век е съградена цитаделата на площ 2,9 дка с шест отбранителни кули – три правоъгълни, една триъгълна и две с планировка на еднокорабни параклиси, единствени разкрити на територията на Република България.

Крепост Перистера

Находките и пластове разкриват цяла картина за живота на крепостта - множество нападения, две опожарявания, допълнителни ремонти и укрепвания по време на по-размирни векове.

Във Възрожденската епоха е извършено огромно строителство на църкви, мостове, чешми, къщи, училища от майсторите на пещерската архитектурно-строителна школа. Тяхно дело са монументалните църкви. Църквата "Св. Димитър" е един от малкото запазени паметници от епохата на Възраждането в България. Строена е в периода 1825-1831 година. Тя е трикорабна, кръстополна с притвор и галерия. Техниката и технологическият подход при строежа и е аналогичен на подходите при строежа на най-големите и репрезентативни култови сгради от 19 век.

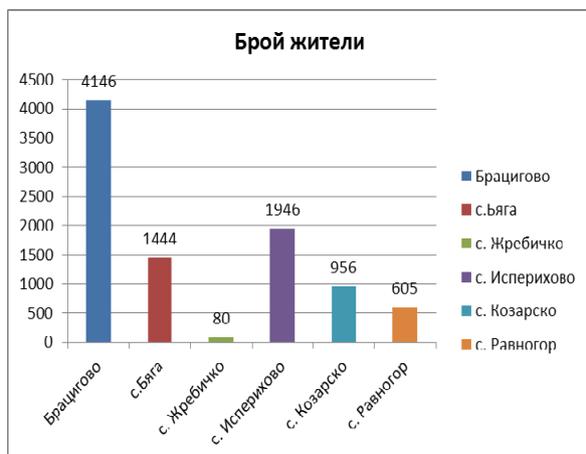
Тези ресурси създават предпоставки за развитие на културно-историческия и религиозния туризъм в двете общини, които са богати на културно наследство. Автентичните забележителности (къщи-музеи, паметници, читалища) са ценени както от български, така и от чуждестранни туристи, защото илюстрират бита и културата на българина през вековете.

В региона освен културния би могъл да се развие и религиозният туризъм, защото е обезпечен с автентични запазени църкви и има разнообразие на жители, а и храмове от различни религии с висока историческа стойност.

Средствата, инвестирани за поддържането и съответно промотирането на това наследство, са недостатъчни към настоящия момент и при

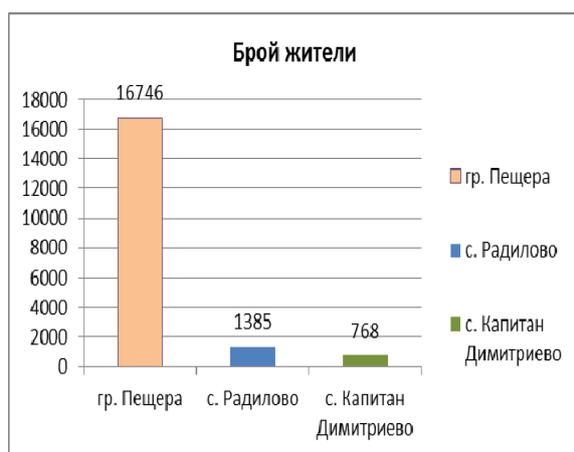
подходящо подпомагане могат да се открият възможности за устойчиво развитие.

Социално-икономически ресурси в община Брацигово

Фиг. 3. Разпределение на населението по населени места според НСИ от 2011 г.

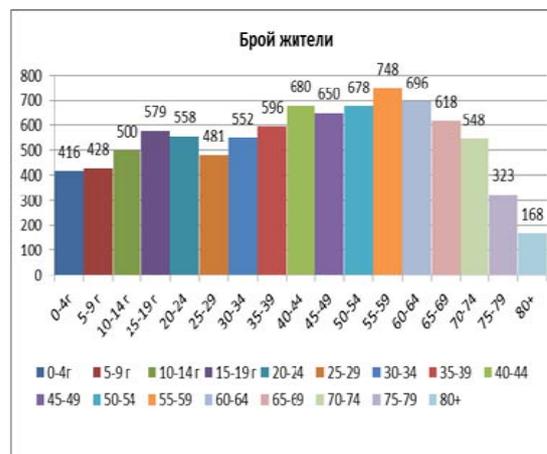
Статистическите изследвания за последните години показват, че населението до 15-годишна възраст е 13.20%, населението от 15 до 65 години е 62.40% и над 65 години този процент е 24.40%. Населението в трудоспособна възраст в община Брацигово е 56,20%. Безработицата е 12,88%, Безработните в трудоспособна възраст продължават да заемат най-голям дял сред регистрираните безработни, а регистрираните младежи до 29-годишна възраст намаляват дела си спрямо всички регистрирани, което е обнадеждаващ факт. Тенденцията на бавно намаляване на населението, основно поради миграция, е устойчива. Както в цялата страна, така

Фиг. 5. Население на община Пещера
18899 жители

От графиката става ясно, че в община Пещера няма големи разлики в броя на населението по възраст, като най-голям е броят на жителите на възраст 50-54 години.

Тук са проучени човешките ресурси и демографската структура на региона. На фиг. 3 и 4 са показани общо населението и по места и възрастовата структура на Община Брацигово.

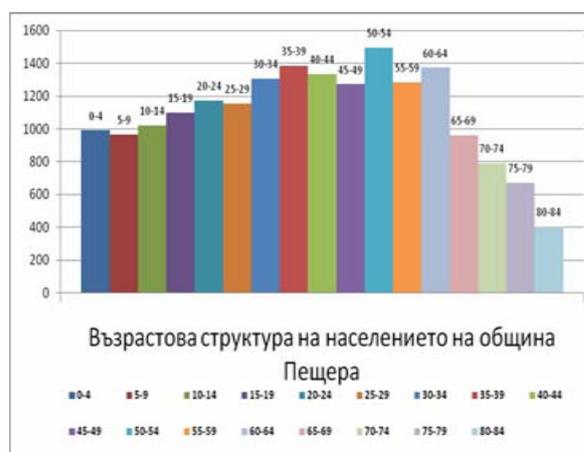

Фиг.4. Възрастова структура на населението в Община Брацигово

и в община Брацигово миграционните движения на населението проявяват колебания и са продиктувани преди всичко от икономически причини. Наблюдава се тенденция към завръщане в селата на хора в пенсионна възраст, които са живеели в по-големите градове на Пазарджишка област и на страната, и предпочитат селския начин на живот.

Социално-икономически ресурси в община Пещера

Човешките ресурси и демографската структура на община Пещера са показани на фиг. 5 и 6.

Фиг. 6. Възрастова структура на населението на община Пещера

Водещ отрасъл в икономиката на община Пещера е промишлеността. Действащи фирми на територията са следните: за фармацевтична промишленост основен представител е фирма

“Биовет”АД – Пещера, за производство на ветеринарни продукти и хранителни добавки; хранително-вкусова промишленост е представена от “Винпром Пещера” АД - основен производител на вина и високоалкохолни напитки; производство на сладкарски и хлебни изделия - “Грибаш” ООД, ПК “Единство”, “АСКО”, ЕТ “А. Кукушев”, ЕТ “Гапа”, ЕТ “Джули”, ЕТ “Гергана” - Добрин Тодоров, ЕТ “Зюхре Чауш”, ЕТ “Фина - Балабанлиева” и др.

Развитието на туризма в двете общини ще доведе до разкриване на нови работни места и намаляване на нивото на безработица. Ще насърчи диверсификацията на икономиката в общините - чрез развитие на секторите за търговия, обслужване и услуги. Нивото на образованост в общините е добро спрямо средното за страната, което обезпечава района с квалифицирана работна ръка, а възрастовата структура е потенциал за икономическа активност.

Развитието на селски туризъм ще е предпоставка да се привлекат млади хора в по-малките населени места с неблагоприятна възрастова структура.

Проучени туристически маршрути

На територията на общината са разработени следните туристически маршрути:

- Хижа „Цепина” – курорт „Св. Константин” (хижа „Румен”);
- Град Пещера – курорт „Св. Константин” – язовир „Батак” – Батак (или Цигов чарк);
- Шосето от град Пещера (мостът към „Снежанка”) – пещера „Снежанка”;
- Пещера „Снежанка” – летовище „Васил Петлешков” („Атолука” – Брацигово);
- Курорт „Св. Константин” – хижа „Снежанка” – пещера „Снежанка”;
- Курорт „Св. Константин” – Баташки Еледжик;
- Курорт „Св. Константин” – Костина могила.

Последните два маршрута са маркирани съвсем на скоро от Туристическо дружество „Купена – Пещера”, като към Баташки Еледжик е устроен и кът за краткотраен отдих с огнище, пейки, маси и

беседки. В проект са оформянето на такива кътове към Костина могила. В плановете на дружеството е включено и подновяването и довършването на маркировката по маршрут: град Пещера – Ширинта – Сините водопади – Киево кале – Пиздица – Пропадналица – Стенето – град Пещера. Има разработено предложение от страна на Българската асоциация за селски и екологичен туризъм за развитие на Купенска екопътека в долините на реките Новомахаленска и Пиздница, което включва изграждането на допълнителни съоръжения като маркировки, мостове и стълби.

Липсват разработени допълнителни туристически услуги. Туристическо дружество „Купена – Пещера” разполага с водачи, които биха могли да организират посещения на групи до природните обекти на територията на общината. Интерпретацията, която се предлага в момента в пещера „Снежанка”, е с недостатъчно качество, за да задоволи изискванията на съвременния турист.

Общината има традиции в организирането на планински автомобилни ралита. Планинското автомобилно състезание „Пещера” се провежда обикновено през последната събота и неделя на месец август и е кръг от националния шампионат. Представлява скоростна високопланинска отсечка от изхода на Пещера в посока „Св. Константин” с дължина на трасето 9 500 м, разлика във височините 550 м, наклон 6%. Рали „Хеброс” стартира и завършва в Пловдив в рамките на два дни (обикновено в събота – неделя в средата на месец юли), като през втория ден минават през територията на Пещера. Тази традиция се използва ефективно за създаване на имидж на общината като място, богато на събития и прояви.

Освен исторически и културен туризъм в общините има перспектива за развитие на селски и екотуризм. На територията на екорегiona съществуват туристически маршрута за пешеходен туризъм. Екопътеките предоставят изключително разнообразни възможности за туризъм и достъп до обектите за екотуризм.

Таблица 1. SWOT анализ на възможностите за развитие на туризма в общините Брацигово и Пещера

СИЛНИ СТРАНИ	
ОБЩИНА БРАЦИГОВО	ОБЩИНА ПЕЩЕРА
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Много благоприятни климатични условия ❖ Изключителни природни дадености /съхранена екологична среда, резервати, природни забележителности, язовири, разнообразна фауна/ ❖ Наличие на минерален извор с изключително добри лечебни свойства ❖ с. Равногор – екологично най-чист район на Балканския полуостров според изследвания на НАССА ❖ Множество културно-исторически забележителности ❖ Добре развита инфраструктура 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Наличие на природни ресурси, достатъчни за развитието на туризъм /климат, гори, защитени територии, разнообразни възможности за различни туристически маршрути и пр./ ❖ Наличие на уникален природен комплекс /пещери, форми на релефа/ в района на резерват Купена ❖ Наличие на летовище с изградени традиции – „Свети Константин“ ❖ Наличие на нетрадиционни обекти като ВЕЦ Пещера и ВЕЦ Алеко ❖ Наличие на подходящи за посещение културни

<ul style="list-style-type: none"> ❖ Наличие на материално-техническа база за туризъм ❖ Близост до най-големите туристически пазари на България –София и Пловдив ❖ По-ниски цени на туристическите услуги в сравнение с други туристически центрове 	<p>обекти</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Опит в организирането на автомобилни ралита ❖ Близост до най-големите туристически пазари на България – София и Пловдив ❖ Близост до язовир “Батак” ❖ По-добро от средно икономическо състояние на общината ❖ По-висока от средното за България икономическо състояние на общината ❖ По-високо от средното за България благоустройство на общината ❖ Достатъчно ниво на обществените услуги /транспорт, здравеопазване, търговия/ ❖ Добра пътна мрежа ❖ Желание и готовност на общинската администрация да подкрепя туризма ❖ Добре работещо туристическо дружество Купена – с традиции; ❖ Добро съжителство на различни етноси, религии, култури ❖ Липса на фундаментални грешки в развитието до момента
СЛАБИ СТРАНИ	
ОБЩИНА БРАЦИГОВО	ОБЩИНА ПЕЩЕРА
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Слабо рекламиране на възможностите за туризъм в общината ❖ Липса на контакти с туристически агенции ❖ Липса на цялостен туристически продукт на територията на общината ❖ Липса на допълнителни туристически услуги ❖ Ниска квалификация на обслужващия персонал ❖ Загубата на традиции в сферата на занаятите ❖ Недостатъчно ниво на някои от обществените услуги (напр. таксиметрови) 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ липса на цялостен туристически продукт на територията на общината ❖ липса на достатъчно като количество и качество настанителна база ❖ липса на допълнителни туристически услуги ❖ недостатъчна туристическа инфраструктура ❖ ниска квалификация на обслужващия персонал ❖ липса на туристическа информация и интерпретация ❖ липса на реклама на туристическите възможности на общината ❖ липса на туристически фирми и нестопански организации, свързани с туризма /изключение Т.Д. Купена/ ❖ недостатъчна реализация на мерките, предвидени в Закона за туризма /категоризация, регистър на посещения ❖ липса на статистика за туристопотока през общината; ❖ загуба на традиции в сферата на занаятите ❖ неподходящо за посещения състояние на голяма част от културно-историческите обекти ❖ недостатъчно ниво на някои обществени услуги /напр. таксиметровите/ ❖ замърсяване на коритото на Новомахаленска река
ВЪЗМОЖНОСТИ	
ОБЩИНА БРАЦИГОВО	ОБЩИНА ПЕЩЕРА
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Създаване на клъстерно обединение с други общини от областта ❖ Популяризиране на ресурсите за развитие на туризъм чрез уеб страница, брошури и контакти с туристически агенции ❖ Участие в програми за повишаване на квалификацията, уменията и компетентността на 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ правилно развитие на летовище „Свети Константин” и интегриране на ресурса на съседните общини в местното туристическо предлагане ❖ развитие на вътрешния туристически пазар ❖ утвърждаване на Пещера като подход към Родопите, особено във връзка с предстоящото създаване на природен парк „Западни Родопи”

<p>заетия персонал</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Информационно обезпечаване на местната общност, по отношение на възможностите за финансиране на проекти в областта на селския туризъм ❖ Изграждане на нов информационно–обслужващ център, който да предоставя много езична информация по отношение на ресурсите и възможностите за развитие на селския и допълващите видове туризъм в общината ❖ Изграждане на контакти с регионалните туристически центрове в Пловдив, София и Смолян 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ привличане на специализирани туристи чрез изграждане на нови връзки с пещерно-алпийските клубове от други държави ❖ включване на туристически услуги от Пещера в продукти на съседните общини ❖ включване на Пещера в обиколни туристически маршрути из България ❖ използване на съчетанието от различни етно-култури ❖ развитие на настанителната база – в Свети Константин и в гр. Пещера ❖ разработване на туристически маршрути в околностите на резерват Купена
ЗАПЛАХИ	
ОБЩИНА БРАЦИГОВО	ОБЩИНА ПЕЩЕРА
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Засилена конкуренция от страна на съседни общини и територии ❖ Намаляване на покупателната възможност на българските граждани ❖ Ограничени общински средства за култура ❖ Изтичане на млади и образовани хора към големите градове и чужбина ❖ Липса на финансова възможност да се реализират намеренията на местната власт в сферата на туризма ❖ Световната финансова криза 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Продължаващото замърсяване на корито на Новомахаленска река ❖ Липса на предприемачи, мотивирани да инвестират в развитието на настанителна база и допълнително туристически услуги ❖ Неправилно решение на предизвикателствата на развитието в Свети Константин ❖ Пренатоварване на Свети Константин като посещаемост ❖ Използване на туристическите ресурси на Пещера от външни лица / фирми/ организации, без приходи за местното население ❖ Неизграждане или неправилно изграждане на регионалното сметище ❖ Нерегламентирани посещения на пещерите в Пещера ❖ Очаквания у местното население общината да поема прекомерни и/или несвойствени ангажименти спрямо на развитието на туризма

Наред със силните страни на двете общини трябва да отчетем и действието на някои фактори, които ограничават развитието им.

Такива например са имиджовите фактори:

- ясната разпознаваемост на територията като туристическа дестинация;
- липсата на ясен туристически профил, който да предпостави интерес и към алтернативни форми на туризъм;
- потенциалът на територията за развитие на селски туризъм би могъл да се окаже ключовото предимство, което да предизвика интереса към територията и привлече туристопоток, който да открие активите и местата за нови и различни преживявания;
- ограниченото развитие на туризма на територията досега предопределя липсата на опит и традиции в тази насока. Квалифицираните кадри са недостатъчни, няма туристически аниматори, водачи и други специалисти;
- изградената туристическа инфраструктура, като туристически центрове, достъп до туристически обекти, средства за настаняване и подслон, заведения за хранене и други са в състояние, което

не отговаря в достатъчна степен (с някои изключения) на амбициите на територията за развитие на туризъм.

Намирайки се в близост до две сравнително ярки туристически дестинации – гр. Пловдив и гр. Велинград, общините не се възползват в максимална степен от своето местоположение. Бъдещото развитие на туризма несъмнено ще зависи и ще се определя от туристическите потоци в региона, ориентирани към тези две дестинации.

Извод: Като цяло може да се направи изводът, че предимствата и недостатъците за развитието на туризма в общините Брацигово и Пещера взаимно се уравновесяват. Няма непреодолими външни заплахи за това развитие, а съществуват достатъчно възможности. Препоръчва се стратегията и на двете общини да е насочена към преодоляване на вътрешни пречки и използването на съществуващите дадености за пълна реализация на възможностите.

Маркетингово проучване на възможностите за развитие на туризма в общините Брацигово и Пещера

Освен отношението на местното население от изключително значение е да се изследват предпочитанията на гостите на общината, тъй като е невъзможен икономически прогрес основан на туристическия бизнес, без да се отчетат нагласите на потребителите на туристическия продукт.

За целите на настоящата разработка бяха проведени две проучвания на територията на общините Брацигово и Пещера.

- анкета със служители на общинските администрации на Брацигово и Пещера;
- анкета с жители и гости на общините Брацигово и Пещера.

Основният използван метод е анкетният. Съобразно с поставените цели са разработени два вида въпросници, които бяха разпространени сред жителите и гостите на общините Брацигово и Пещера.

Анкета със служители на общинските администрации на Брацигово и Пещера

Първият вид въпросници са специално изготвени, за да бъде отчетено мнението на работещите в Общинска администрация – Брацигово. Развитието на който и да е отрасъл без подкрепата на местните институции е невъзможно, което налага отчитането отношението на местната власт.

Сред служителите на общинските администрации в Брацигово и Пещера бяха разпространени по 25 анкетни карти. Въпросите в тях са свързани с:

- степента на икономическо развитие на общината;
- възможностите за отбелязване на икономически ръст, основан на развитието на туристическия сектор;
- обективните предпоставки за развитие на различни специализирани видове туризъм.

Анкетата бе проведена със служители от различни отдели на общините. Резултатите са следните:

Какво според Вас е настоящото икономическо състояние на общините Брацигово и Пещера?

Община Брацигово	Община Пещера
- Добро – 5%	- Добро – 20%
- Задоволително – 60%	- Задоволително – 20%
- Община Брацигово е в икономически напредък – 20%	- Община Пещера е в икономически напредък-40%
- Община Брацигово е в икономически спад – 15%	- Община Пещера е в икономически спад – 10%
- Не мога да преценя- 0%	- Не мога да преценя – 10%

Докато за община Брацигово 60% от анкетираните са отговорили, че икономическото състояние на общината е задоволително и само 20% в икономически напредък и 5% добро, то 40% анкетираните от община Пещера смятат че общината е в икономически напредък, само 20% оценяват икономическото състояние като

задоволително и 20% добро. По отношение на икономическия спад резултатите от анкетираните и от двете общини са близки. Следователно оценката за икономическото състояние на община Пещера е значително по-добро от това на община Брацигово

Считате ли, че общините имат възможности за просперитет?

Община Брацигово	Община Пещера
- Да – 80%	- Да – 85%
- Не – 0%	- Не – 5%
- Не мога да преценя – 20%	- Не мога да преценя – 10%

Според Вас кой е най-приоритетният отрасъл за икономическото развитие на общините Брацигово и Пещера?

Община Брацигово	Община Пещера
- Лека промишленост – текстилна – 20%	- Лека промишленост – текстилна, обувна - 40%
- Керамика – 0%	- Хранително-вкусова промишленост - 20%
- Селско стопанство	- Селско стопанство - 0%
- Дърводобив и дървообработка -30%	- Дърводобив и дървообработка – 20%
- Туризъм – 60%	- Туризъм - 20%
- Друг	- Друг

60% от анкетираните от община Брацигово поставят на първо място развитието на туризма в близко бъдеще, докато в община Пещера приоритет има леката промишленост – обувната, и само 20% определят туризма като приоритетен отрасъл.

Считате ли, че на територията на общините Брацигово и Пещера има необходимите предпоставки и ресурси за развитието на туризъм?

Община Брацигово	Община Пещера
- Да – 5%	- Да – 40%
- Да, но не са добре усвоени – 90%	- Да, но не са добре усвоени – 40%
- Не – 0%	- Не – 0%
- Не мога да отговоря – 5%	- Не мога да отговоря – 20%

Анкетираните служители и на двете общини смятат, че в общините има необходимите предпоставки и ресурси за развитие на туризъм, но не са добре усвоени.

Според вас има ли интерес към туристическите обекти на територията на общините?

Община Брацигово	Община Пещера
- Да, предимно от жители на общината - 30%	- Да, предимно от жители на общината – 30%
- Да, предимно от туристи извън общината-70%	- Да, предимно от туристи извън общината – 60%
- Не – 0%	- Не – 0%
- Не мога да отговоря – 0%	- Не мога да отговоря – 10%

Интересът на туристите извън общините към туристическите обекти и в двете общини е сравнително голям, което е опречено за развитието на туризма на територията на двете съседни общини

Има ли изготвена Стратегия за развитието на туризма в общините Брацигово и Пещера?

Община Брацигово	Община Пещера
- Да – 80%	- Да – 65%
- Не – 0%	- Не – 0%
- Не мога да преценя – 20%	- Не мога да преценя – 35%

И в двете общини по-голям процент от служителите знаят за изготвена стратегия за развитие на туризма, но има и служители, които не могат да преценят дали общината има такава стратегия.

Може ли туризмът да се превърне във фактор за развитие на общините Брацигово и Пещера?

Община Брацигово	Община Пещера
- Да – 90%	- Да – 90%
- Не – 0%	- Не – 0%
- Не мога да преценя – 10%	- Не мога да преценя – 10%

90% от служителите в двете общини са сигурни, че туризмът може да се превърне във фактор за развитие на общините.

Кои са най-популярните видове туризъм на територията на общините Брацигово и Пещера?

Вид туризъм	Община Брацигово	Община Пещера
- Културен туризъм (запознаване с култури, исторически и археологически забележителности)	100%	100%
- Екотуризм (почивка сред природата и посещение на уникални природни забележителности)	85%	95%
- Религиозен туризъм (посещение на свети места, манастири, джамии и т.н.)	1%	15%
- Ловен туризъм (лов и риболов)	45%	30%
- Селски туризъм (почивка в запазена среда, настаняване в селска къща/хотел, на госта се предлагат разнообразни атракции)	65%	35%

И за двете общини най-популярният туризъм е ловен туризъм. Най-малък е процентът на културният – 100%, следван от екотуризм, селски, религиозния туризъм.

Според служителите на общините Брацигово и Пещера развитието на туризма няма да окаже негативен ефект върху жителите.

Анкета с жители и гости на общините Брацигово и Пещера

Анкетите са разработени с цел отчитане отношението на местното население и на посетители на общините Брацигово и Пещера към развитието на туризма.

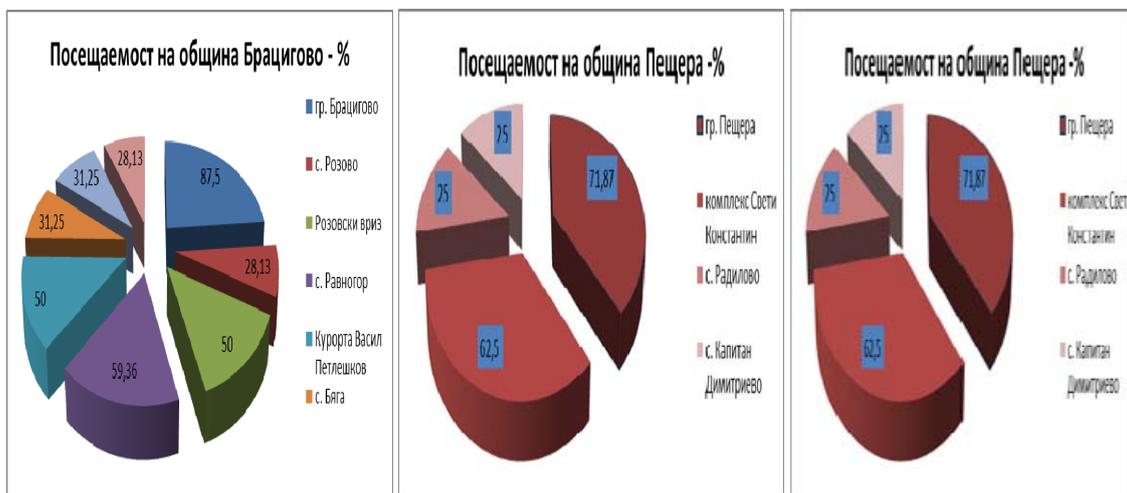
Анкетирани са 70 местни жители и гости на общините:

- 47% мъже и 53% жени;
- по-голямата част от анкетираните са на възраст от 27 до 46 години /31%/ от 47 до 65 години /31%/, 20% са от 18 до 26 години, 6% са под 18 години и 12% са над 65 години;
- 50% от анкетираните са със средно образование, 25% - с висше образование, 16% - с полувисше образование, и 9% - с основно;

- престоят на 65,25 от анкетираните е от 1 до 3 дни, 37,5% от 3 до 5 дни и само 12,5% са с продължителност на престоя над 6 дни. Въпросникът е свързан главно със следните области:

- предпочитаните места за почивка;
- нагласите относно развитието на специализирани форми на туризъм на територията на общината;
- мотиви за избор на общините Брацигово и Пещера като дестинация за почивка.

На въпроса: Посещава ли сте населени места от община Брацигово /Брацигово, Розово, Розовски врив, Равногор, Курорта „Васил Петлешков“, Бяга, Козарско, Исперихово/? - 100% са отговорили, че са посещавали община Брацигово, а по населени места е посочено на диаграмата (Фиг. 7).

Фиг. 7. Процент на посещаемост на анкетираните

Маркетинговите проучвания показват, че най-посещаваните населени места в двете съседни общини са: гр. Пещера, летовище „Св. Константин“, гр. Брацигово, с. Равногор, следвани от Розовски врив, Радилово, летовище Васил Петлешков и най-малко посещавани са с. Бяга, с. Козарско, с. Капитан Димитриево, с. Розово.

Наличните туристически ресурси за развитие на туризма и в двете общини са оценени високо.

Фиг. 8. Мнението на респодентите към практикване на различни видове туризъм

Хората смятат, че най-подходящи условия има за развитието на:

- културен туризъм - Брацигово - 75%, Пещера – 97,06% и екологичен туризъм- Брацигово – 71,86%, Пещера – 98,15%
- на второ място са поставили анкетираните от община Брацигово селския туризъм – 58,13%, Пещера – ловен туризъм - 38,24%
- на трето място Брацигово – ловен и религиозен туризъм по равно – 28,13%, Пещера – селски туризъм 35,29%

- Твърде малък е обаче е процентът на хората, които смятат, че има подходящи условия за развитието на кулинарен туризъм – Брацигово - 9,38% и Пещера - 4,12%. Една от причините за това е може би не пълното разбиране на същността на кулинарния туризъм.

Изводът е, че интересът на туристите е насочен към съчетаване на различни видове туризъм, които могат да се практикуват в района, и че не може да се даде категоричен превес към един вид туризъм за сметка на друг.

На въпроса: *Какво най-много Ви хареса в общините Брацигово и Пещера?*, мнението на анкетираните е:

Община Брацигово	Община Пещера
Природата-75%	Природата-74,05%
Гостоприемството на хората-65.6%	Гостоприемството на хората-65,62%
Културно исторически паметници-50%	Културно исторически паметници-40,63%
Хотел, къща за гости-12.5%	Хотел, къща за гости-25%
Обслужването в хотела/ресторанта-9,34%	Обслужването в хотела/ресторанта-21,87%
Добри условия за спорт-4%	Добри условия за спорт-28,13%
Много места за развлечения-6,3%	Много места за развлечения-28,13%

Туристите оценяват най-вече природата, гостоприемството на хората и културно историческите паметници и в двете общини и до голяма степен не са напълно удовлетворени от обслужването в хотел / ресторант и недостатъчни условия за спорт и развлечения. Всичко това предполага насочване усилията на общините именно в тази насока – повишаване качеството на обслужване в хотел / ресторант чрез висококвалифициран персонал.

На въпроса: *Какво най-много не Ви хареса в община Брацигово и Пещера?*, мнението на анкетираните е:

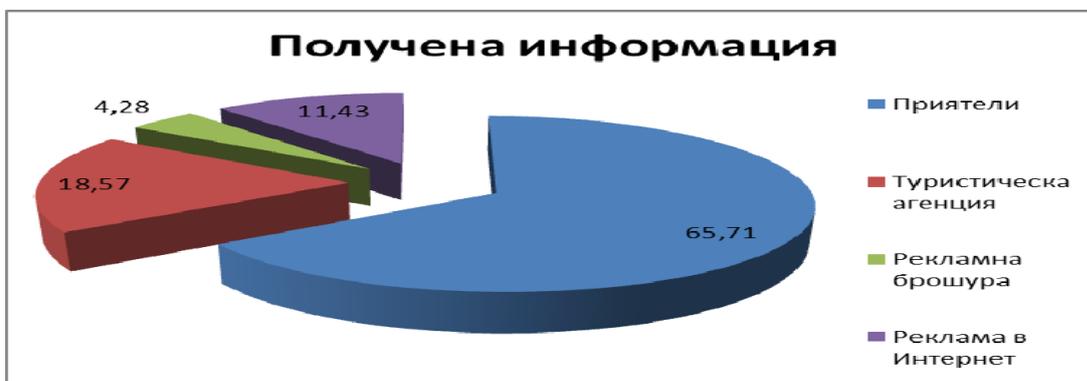
- 12% смятат, че природата е замърсена и в двете общини;
- 11% смятат че липсват места за развлечения

- 4% не са доволни от обслужването в хотел / ресторант;
- Само 1% не са доволни от гостоприемството на населението.

На въпроса: *Какви допълнителни услуги предпочитате?* - анкетираните са отговорили по следния начин:

- Разходки - 33,78%;
- Походи в планината - 27,71%;
- Бране на билки и гъби - 16,87%;
- Риболов - 12,05%;
- Езда - 6,02%;
- Посещение на ферми и включване в селскостопанска дейност - 3,61%;
- Други – един е посочил разходка с фойтон.

На въпроса: *От къде получихте информация за общините Брацигово и Пещера?*, резултатите са:

Фиг. 9. Източници за информация за общините Брацигово и Пещера

Диаграмата показва, че е малък процентът на туристите, които използват информация за туристическите услуги от туристически агенции и рекламни брошури. Посетителите на региона разчитат основно на информация, която се разпространява сред техни близки и познати. Необходимо е сътрудничество с информационни центрове и участия на туристически борси и изложения.

От резултатите се откроява необходимостта за развитие на рекламата, подобряване на качеството на туристическите услуги и разнообразяването на туристическия продукт. Именно интегрирания подход ще даде възможност за създаване на регионален туристически продукт и на нови туристически атракции за привличане на туристи. Получените отговори се обединяват върху становището, че като най-привлекателни специализирани видове туризъм на територията на общините Брацигово и Пещера, които се практикуват и ще бъдат практикувани, са екотуризъмът и културният туризъм. Като цяло живеещите в града оценяват изключително високо качествата на природната среда, а гостите търсят в най-голяма степен именно досег с природата. Не малък е и интересът към селския и ловния туризъм.

Изводи

Управлението на туристическите ресурси и продукти е свързано с професионалната компетентност на хората, техните умения и познания определят дългосрочното прилагане на планираните модели за туристическо развитие в региона. Важен фактор в това отношение са компетентността и разбирането и на местната, и на областната власт. Необходимо е разработване на програми за повишаване на предприемаческата компетентност в областта на туристическите дейности.

Местните предприемачи и персоналът, зает в туризма, се нуждаят от повишаване на информираността и професионалните умения за обслужване на туристи. Туристическите дейности разнообразяват местната икономика и улесняват достъпа до работни места и възможности за собствен бизнес. Важна част от усилията за развитие на общностите е съхранението на традиционните бит, култура, производства, облик на региона. Необходими са съвместни и планирани действия на местните власти, неправителствени организации и бизнеса за осъществяване на балансирано развитие и по-тясна връзка между туризма и другите икономически дейности. Водещата роля в тази насока трябва да бъде на местните власти по посока на мобилизиране на наличните ресурси в общините Брацигово и Пещера за привличане на повече туристи и инвестиции. Според стратегиите за развитие на общините Брацигово и Пещера културният и

екологичният туризъм са инструменти за развитие на общината и местните хора. Те предоставят възможности за придобиване на икономически ползи чрез разработване на различни дейности, свързани с туризма и защитата на околната среда. Това от своя страна повишава икономическата конкурентоспособност на двете общини.

Общините имат благоприятно географско местоположение, макар че транспортната достъпност в зимната част на годината е затруднена. Съседството ѝ със силно развити туристически общини като Пловдив, Пазарджик, Велинград, е предпоставка за бързото развитие на сектора.

Общините разполагат със забележителни природни и културно-исторически ресурси за развитие на алтернативен туризъм. Тази алтернативна форма на масовия туризъм привлича все повече българи и чуждестранни граждани към местата, където биха могли да я практикуват. Развитие на алтернативен туризъм в региона ще допринесе в значителна степен за подпомагане на инициативите за съхранение на биологичното разнообразие от страна на заинтересованите страни – не само ловните стопанства и други ловни и горски структури, но също и общини и местни общности, туристически компании, работещи в този регион, дружества (включително собственици на хотели и ресторанти, гостилници, занаятчии, производители на екологични продукти) и други. Туристическият продукт на общините Брацигово и Пещера, като част от планинския, селския, екологичния, лечебния и познавателен туризъм може да се нареди в бъдеще към едни от най-успешните икономически фактори за развитието ѝ. Развитие на туризма и на съпътстващи дейности в общините изисква прилагането на интегриран подход, основан върху икономическите, социалните и екологичните измерения на развитие. Развитие на района следва да бъде в посока:

- увеличаване броя на посетителите и продължителността на техния престой;
- подобряване на сезонното и териториално разпределение на туризма основано на интегрирано управление и маркетинг на дестинациите;
- използване на различни средства, техники и системи, осигуряващи ефективна туристическа информация и маркетинг.

Към момента за общините е характерно ниска степен на продуктова диверсификация. Липсата на цялостен интегриран туристически продукт допринася за ниската продуктова диверсификация и за неизползване в максимална степен възможностите и наличните туристически ресурси. Туристите са мотивирани от богатото културно-историческо наследство на общините Брацигово и Пещера, от красотата на природата,

екотуристическите ресурси и неповторимите природни забележителности. Те търсят нови преживявания, различна среда за рекреация и развлечения, голямо биоразнообразие, които могат да намерят на териториите на двете общини. Наличието на спокойствие, чист въздух, тишина, исторически забележителности, заведения за хранене и развлечения са причина хората да напускат големите градове Пловдив, Пазарджик дори и София и все по-често да посещават населените места от общините Брацигово и Пещера.

На територията на двете общини, въпреки сходните туристически ресурси и възможности, липсва единна политика по развитие на туризма и региона. Съществуващите атракции и продукти се рекламират поотделно, а не като част от един по-голям регионален продукт. Сътрудничеството и съвместните усилия за развитие на туризма на местно, регионално и национално ниво остават ограничени.

Затова е необходимо да се изгради маркетингова стратегия на регионалния туристически продукт, да се популяризира и рекламира регионалната туристическа дестинация, да се изгради партньорството с бизнеса за подобряване на материално-техническата база и за разширяване на туристическите услуги и туристическите атракции.

Препоръки:

- Създаване на Консултативен съвет за развитие на туризма в общините Брацигово и Пещера;
- Събиране и поддържане на актуална информация относно туристическото предлагане в България;
- Учебни посещения в други райони на България;
- Изграждане на имидж на територията като туристическа дестинация за алтернативен туризъм, предлагаща уникални и разнообразни туристически пакети;
- Създаване на силно присъствие в Интернет/интернет страница, реклама в Google, Facebook на български, английски, руски, гръцки и турски език;
- Разработване на печатни и видео рекламни материали, карти с маршрутите и пакетите, които ще бъдат предлагани в региона;
- Реклама в специализирани издания и каталози на туроператори;
- Професионални обучения за повишаване на квалификацията на обслужващия персонал;
- Използване на услугите на Бизнес център Пещера по различни европейски програми за обучение, преквалификация и съфинансиране;

- Изграждане на добри партньорски взаимоотношения между Общините Брацигово и Пещера и Министерството на културата, Националния институт за недвижимо културно наследство, Националния исторически музей, Археологическия институт с музей при БАН, Регионалния исторически музей и музеите в Батак и Велинград;

- Повишаване на интереса и осведомеността на широката публика и особено на децата и младежите към културно-историческото наследство;

- Утвърждаване на занаятчийски умения, обичаи и обредни дейности и предаването им в тяхното многообразие;

- Да се предвиди възможност за създаване на сезонни туристически пакети;

- Отделяне на повече финансови средства за поддържане на състоянието на туристическите обекти

Литература

1. Алексиева, Й., Ст.Стамов. Специализирани видове туризъм. Учебник за ВУЗ. Том 1. Стара Загора, Кота, 2003.
2. Алексиева, Й., Ст.Стамов. Специализирани видове туризъм - Селски туризъм. Том 2. Стара Загора, Кота, 2005.
3. Воденска, М., М.Асенова. Въведение в туризма. Ботевград, ПРЕС, 2004.
4. Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г.
5. Общински план за развитие на община Брацигово (2014-2020).
6. Отчет на кмета на община Пещера за 2013 г. от мандат 2011-2015 г.
7. Програма за развитие на туризма в община Пещера 2011 – 2016.
8. Стратегия за опазване на културното наследство в Община Пещера 2011 – 2016 г.
9. Ощинска програма за опазване на околната среда община Пещера 2009 – 2013 г.
10. Стратегия на развитие на община Брацигово 2007-2013 година.
11. Интернет източници
www.bratsigovo.bg
www.rozovskivriz.com
<http://www.peshtera.bg/>
<http://ravnogor.info/>
<http://www.atoluka.com/>
<http://radilovo.dir.bg/>
<http://www.nsi.bg/>